

Adalékok a joglemondás tanához.

I.

(Az előzetes joglemondás.)

Alapvető tétele a joglemondás tanának, hogy a lemondásnak határozottnak kell lennie. A határozottság nemcsak a szándékra, hanem a lemondás tárgyi terjedelmére is vonatkozik; elvileg tehát mindig szabatosan meghatározandó a jog, amelyre a lemondás kiterjed. E tételből az következne, hogy ismeretlen tartalmú és terjedelmű jogokról nem lehet lemondani. Ez azonban nem áll, ellenkezőleg: szabálynak mondhatjuk, hogy *ismeretlen tartalmú és terjedelmű jogokról* is le lehet mondani, ha a lemondás tárgyát tévő jogot úgy individualizáljuk, hogy annak mibenléte iránt kétség nem merülhet fel. E célból legalább a jogviszonyt vagy jogcímet kell megjelölni, melyből a jogot származtatjuk. A tétel helyességét az egység jogintézménye igazolja. A legtöbb joglemondás és tartozáselengedés egységileg történik, ennek pedig törvényes karakteristikonja éppen valamely vitás vagy egyébként bizonytalan jogviszony rendezése. (Mtkj. 1692. §.). Már pedig a bizonytalanság fogalma az ismeretlenséget is magában foglalja. Az egységi lemondás (tartozáselengedés) érvényes az esetben is, ha az ismeretlen jog (követelés) utóbb a bizonyítékok előkerülése következtében ismertté válnék.¹⁾

Miként a bizonytalanság nem akadályozza az ismeretlen tartalmú s terjedelmű jogokról lemondásnak, úgy nincs gátja annak sem, hogy a lemondás még csak a jövőben keletkező jogról előre történjék, bár — mint alább rámutatunk — a lemondás időpontja a hatályosság szempontjából döntő tényező. A lemondás dogmatikailag: rendelkezés a jogról, viszont a jövőben keletkező jogról való rendelkezés elvileg nincs kizárva. Semmi kétség az iránt, hogy jövőbeli követelést engedményezhetünk vagy elzárólagosíthatunk; a legfontosabb rendelkezéseket tehát a jövőre nézve megtehetjük. Jelentős gyakorlati szükségletek is követelik a jövőbeli jogok feletti rendelkezés megengedhetőségét.²⁾ Az Mtkj. rendszeréből is levezethető a jövőre szóló ren-

¹⁾ „Az egység érvényességét nem érinti valamelyik egyezkedő félnek oly körülményre vonatkozó tévedése, amelyre a vita vagy a bizonytalanság kiterjed. Ez akkor is áll, ha az egység megkötése után előkerült okirattal vagy más bizonyítékkal a vitát vagy a bizonytalanságot el lehetne háritani.” Mtkj. 1693. §. 2. bek. — A német bírói gyakorlat a valorizációs perekben hajlott arra az álláspontra, hogy a lemondás csak az ismert jogokra vonatkozhatik, az ismeretlenekre pl. felértékelési igényekre nem. (R. G. 84, 405 és 110, 90; *Das B. G. B. e. v. Reichsgerichtsräten u. Senatspräsidenten* stb. I. k. 596. Erl. § 397.) — *Unger* szerint a lemondásnak nem érvényességi kelléke, hogy a lemondó a jogot ismerje, tehát bizonytalan jogról is le lehet mondani. (*System d. ö. a. Privatrechts* 2. k. 94. §.)

²⁾ *Személyi Kálmán: Elidegenítés és rendelkezés* c. művében utal a vállalkozási szerződés finanszírozására, amikor a vállalkozó előre

delkezés hatályossága, mert álláspontja szerint még akkor is hatályossá válik a rendelkezés, ha a rendelkező csak utóbb szerzi meg a tárgyat, vagy a rendelkezés jogát. (1036. §.). Bírói gyakorlatunk következetesen elismeri a jövőbeli jogról lemondás lehetőségét.³⁾ Különösen kimunkálta magánjogunk az öröklésről, az élők közti és öröklési várományról⁴⁾ előre lemondás szabályait; ezekről való lemondás érvényessége hazai jogunkban régtől fogva gyökeret vert jogszabály.⁵⁾ Sőt a joggyakorlat e téren az interpretatio extenziva felé hajlik, mert kiterjeszti a lemondás joghatályát a lemondás időpontja után szerzett vagyponra is. (562. E. H.) Kétségtelen tehát, hogy a jog tartalmának és terjedelmének ismeretlensége nem vonja maga után a joglemondás hatálytalanságát.

Am ezen elvi tétel alól többrendbeli kivétel van. Számos jogszabályunk kifejezetten tiltja a lemondást a jövőbeli jogról. Szóhasználatuk szerint a jogról „előre” lemondás nincs megengedve.

Így általános szabály, hogy a bíróság előtti *védekezés jogáról* előre lemondani nem lehet, ami folyik abból a tételből, hogy a védekezés joga közjogi természetű jogosítvány.⁶⁾ De nemcsak a védekezés jogáról, hanem *jogvédelmi igényünkről* sem mondhatunk le előre. A keresetjog, mint közjogi (alaki) jogosít-

engedményezi a később megkötendő szerződésből származó követelését, vagy a kereskedő előre leköti a folyószámlájára befolyó követeléseket. (i. m. 155.) A német irodalomban a jövőbeli jog feletti rendelkezés hatályossága vitás. *Bergk* szerint rendelkezés csak már létező jog felett történhetik. (*Übertragung u. Pfändung künftiger Rechte* 68, 72, 98), *Ohmayer* szerint a jövőbeli követelések engedményezhetők, de zálogtárgyul csak oly jövőbeli jogok szolgálhatnak, melynek tény és jogalapja (rechtliche Grundlage) a zálogbeadó vagyonában már megvan. (*Verfügung über künftige Rechte* 172—180.) A bírói zálogjog tekintetében a mi gyakorlatunk is azt tartja: „Jövőbeli követelések joghatályosan befoglalhatók, ha az a jogviszony, melyből a követelés keletkezett, illetve keletkezni fog, a foglalás időpontjában, már fennállott.” (K. V. V. 1541/1936. Magy. Tlkzés 1936: 371. o.)

³⁾ A 298. E. H. szerint a közszerzeményi jogról való lemondás „még tényleg nem létező vagyonra” is vonatkozhatik.

⁴⁾ Az öröklési jog és öröklési váromány közötti különbségre (l. *Szladits: A m. magánjog vázlata* 1933. I. 263—265.) V. ö. *Kern Tivadar*: „... amiről az illető lemond, az helyfoglalás az örökhagyóval fennálló törvényes öröklési kapcsolatban s a lemondás abban áll, hogy a lemondó ezen kapcsolatból kilép. (*Fodor: Magy. magánjog* V. 164.). — *Személyi* szerint a delatio előtt nincs öröklési jog, csak öröklési várományosi joghelyzet, ilyenkor a lemondás tárgya nem jog, hanem váromány (i. m. 152.) *Walsmann* is élesen különböztet a várományról és a jövőbeli jogról előzetes lemondás között (*Der Verzicht* 143—144., 293—294.) — *Unger* úgy véli, hogy az öröklési lemondás már meglévő jogra vonatkozik. (i. m. 94. §. 41. j. 185. o.) — A francia jog nem ismeri el érvényesnek az örökhagyó életében eszközölt lemondást az öröklési jogról. C. C. 791. §.

⁵⁾ *Fabinyi: Öröklési jog* stb. 1935. 35., 50—57.

⁶⁾ „A védekezés jogáról előre teljesen lemondani nem lehet.” K. VI. 5108/1935. J. H. 1936: 137.

vány felett rendelkezhetünk ugyan,*) de az előre még sem lehet lemondás tárgya. Közjogi keresetjog alatt azon jogot értjük, hogy vitás vagy vélt igényünkkel a bíró elé mehetünk (ad judicem ire); ez a jog az állammal szemben illeti meg a jogalanyokat, azért arról sem egyoldalulag, sem az ellenféllel kötött megállapodással le nem mondhatnak.⁸⁾ Kúriánk is hatálytalanak mondotta ki azt a kikötést, hogy az alkalmazottak szolgálati járandóságai tekintetében felmerülő viták nem tartoznak a bírói útra, hanem felettük az igazgatóság végérvényesen dönt.⁹⁾ E kikötés u. i. lényegében a közjogi keresetjogról lemondást tartalmazza, ami hatálytalan.

Hatálytalan a *dolusból eredő igényekről* előre lemondás (pactum ne dolus praestetur) és az ezen tilalom kijátszására irányuló olyan előzetes lemondás, amely a szerződésből támasztható mindennemű igényre vonatkozik.¹⁰⁾ Az *ajándékozásnak* durva hálátlanság miatt való visszavonási jogáról előre lemondani nem lehet; az előzetes lemondás hatálytalan (MTKj. 1465. §.).¹¹⁾

A *tartási jogról* előzetes lemondás tekintetében irányadónak vehetjük az MTKj. azon szabályát, hogy „az eltartáshoz való jogról a jövőre lemondani nem lehet.” (238. §.) E szabály már a H. T. indokolásában is szerepel, mint döntő érv: azért volt szükséges — mondja az indokolás — a törvényben külön kiemelni, hogy a tartásról a nő le is mondhat, mert a családi köteleken alapuló tartási kötelesekre és jogokra nézve a feleknek szabad rendelkezése korlátozva van, így pl. a törvényes gyermekek és házasságban élő hitvestárs tartásukról atyjuk, illetve a férj javára le nem mondhatnak.¹²⁾ A H. T. 92. §-ban foglalt lemondási lehetőség csakis a végleges nőtartásra vonatkozik, a bírói gyakorlat e §-ban foglalt rendelkezést még joghasonyszerűség alapján sem engedi kiterjeszteni a H. T. 102. §-ban foglalt ideiglenes intézkedésekre, tehát az ideiglenes nőtartásra sem.¹³⁾ Annak azonban természetesen mi akadály

7) V. ö. 43. J. D. indoklását: „A magánjogi követelés magában foglalja a peres úton való érvényesítésre vonatkozó jogosítványt is. A magánjog nem tiltja, hogy a hitelező csak a most említett jogosítványt ruházza másra.”

8) *Hellwig*: „Prinzipiell nictig ist ein Verzicht auf die Geltendmachung des Klagrechts.“ *Anspruch u. Klagrecht* 159—160. *Walsmann* a keresetjogot alanyi közjognak és Jellinek nyomán képességnek, tulajdonságnak s ezért lemondhatatlannak tartja. (i. m. 52—53. 64—65.)

9) K. P. II. 4614/1931. J. H. 1931: 1330. V. ö. *Szerző*: A bírói út kizárása stb. P. J. 1933: 321—327.

10) A dolus praetenitusból támasztható igények szerződésileg kizárhatók, elengedhetők. (*Raffay*: *A magy. magánjog* I. 133.)

11) P. III. 4526/1929. Gr. XXIII. *Szladits—Fürst*: Dttvtár I. 226.

12) *Grosschmid*: A házasságjogi törvény II. 750. V. ö. a B. G. B. 1614. §-át az előzetes lemondás tilalmára, amít részben a tartás erkölcsi alapjával, részben a közérdekekkel (Armenpflege) indokoltak. (Motive Amt. Ausgabe IV. 709. o.)

13) „... a házassulandók vagy házastellek az ideiglenes tartást kizáró szerződést nem köthetnek: ügyleti rendelkezésként a feleség az őt illető tartásról a férje javára le nem mondhat.” K. III. 5558/1934. J. H. 1935: 417.

sincs, hogy a jogosult a tartási jogáról utólag lemondjon, így a nő is lemondhat a már lejárt ideiglenes nőtartásdíjakról.

Kérdés azonban: mely időpontban mondhat le a nő joghatályosan a végleges nőtartási jogról? A házassági törvény javaslatának elgondolása szerint a nő csak a bontóper megindítása után mondhatott volna le, a képviselőház igazságügyi bizottsága azonban ezt az időhatározást elejtette, mert véleménye szerint „nincs elegendő nyomatékos indok arra, hogy a házastársaknak ez a joga ne legyen érvényesíthető a felbontási per tényleges megindítása előtt is.”¹⁴⁾ Minthogy a törvénybe sem került be bizonyos időhatárt megállapító korlátozás, indokoltnak látszanék az a felfogás, hogy a nő a házasság fennállása alatt bármikor, tehát a bontóper előtt is előre lemondhatna végleges nőtartási jogáról. A jogtétel ilyen fogalmazását azonban társadalompolitikai szempontból felette aggályosnak tartanók; egyenesen szociális követelmény, hogy a tartásról lemondás joghatályát még az időpont szempontjából is megszorítsuk. Minél nagyobb u. i. az ellátatlan személyek száma, annál súlyosabb eltartási teher fog nehezedni a társadalomra. Grosschmid még tovább megy: ő a nőnek a tartási jogról előre, még a bontóper megindítása előtt történő lemondását az általános jogelvekkel tartja merőben ellenkezőnek. Grosschmid így érvel: „...a családi viszony tartalma nem lévén szabad dispositionnak s illetőleg alakításnak a tárgya. Az, hogy a nő előre lemondhasson oly értelemben, hogy a férj által egyedül okozandó felbontás esetére a tartás a nőt ne illesse: oly valami jogi, hogy úgy mondjam lehetetlenség...”¹⁵⁾ A gyakorlat követi az elméleti szempontokat. A Kúria egyik döntése szerint a végleges nőtartásról a házasság megkötése előtt lemondani nem lehet, a lemondási lehetőség szerinte is a házasság megkötése utáni időszakra van korlátozva.¹⁶⁾ Későbbi határozatában még inkább közeledik Grosschmid felfogása felé, mert a házasság megkötése utáni időszakot is megszorítja. Kúriánk u. i. azt az elvi álláspontot foglalta el, hogy *a tartásdíj felett való szabad rendelkezési jog csak a házassági életközösség megszűnése után áll be.*¹⁷⁾

Az ítéletileg vagy egyességileg megállapított tartásdíj *fel-emelésére, illetve leszállítására irányuló jogot* gyakorlatunk nem tartja közjogi (alaki) jogosítványnak, melyről előre nem lehetne lemondani. A Kúria felfogása szerint a Pp. 413. §-a lényegileg és valójában nem eljárás, hanem anyagi jogi szabályt tartalmaz, melyről az érdekelték joghatályosan le is mondhatnak. A Kúria felfogása szerint a H. T. 92. §-ában megadott lemondási jogosultságban bennfoglalhatik a feleknek az a joga is, hogy a változtatási lehetőségéről lemondhassanak.¹⁸⁾ Ez utóbbi lemondásra azonban nincs időbeli korlátozás; a változtatási jogról tehát a házasság

¹⁴⁾ Grosschmid: *im.* II. 751.

¹⁵⁾ Grosschmid: *i. m.* II. 751.

¹⁶⁾ K. III. 5558/1934. sz. hat. utolsó bek. J. H. 1935: 417.

¹⁷⁾ K. III. 920/1936. M. Tlkzés 1936: 363.

¹⁸⁾ K. III. 3959/1933. J. H. 1934: 506. K. III. 6610/1933. J. H. 1934: 588. K. III. 1787/1934. J. H. 790. K. III. 617/1934. J. H. 1934: 1118.

felek már a házasság megkötése előtt — a tartásdíj szerződési megállapításával kapcsolatban — érvényesen lemondhatnak, ami a közöttük is fennálló szerződési szabadság elvéből következik. (MTKj. 122. §.)

Minthogy az *özvegyi jog* a végleges nőtartást hivatott pótolni, az özvegyi jogról előzetes lemondásra megfelelően állanak a végleges nőtartásról előzetes lemondásra irányadó szabályok.¹⁹⁾

A *vaspályauzem* az 1874: XVIII. t.-c.-ben szabályozott felelősségét sem szerződéssel, sem kikötéssel (szolgálati szabályok) előzetesen meg nem szüntetheti, sem meg nem szoríthatja. Az ily tartalmú szerződés a tv. 3. §-a értelmében joghatállyal nem bír. Minthogy a bírói gyakorlat a vaspályavállalatoknak a törvényben szabályozott felelősségét a technikai fejlődés mai vonalán használatba vett, de a törvény alkotásának idején még fejletlen gőzhajózási, gáz és villamosság szolgáltatásával foglalkozó vállalatokra, továbbá mindazokra kiterjesztette, akik géperővel hajtott járművet járatnak, valamint általában veszélyes ipari üzemet tartanak fenn,²⁰⁾ az 1874: XVIII. t.-c.-nek a felelősség előzetes megszüntetését vagy megszorítását tilalmazó szabályát ezekre a vállalatokra és üzemekre is irányadónak tartjuk. Légi fuvar esetén azonban a szállított utasok és áruk stb. tekintetében a felelősség a vonatkozó M. E. rendelet értelmében kizárható; az utast, feladót stb. tehát előzetesen joghatályosan le lehet mondatni jövőbeli kárigényéről. (10.270/1922. M. E. r. IX.)

Az MTK. sajtószághoz kettősséget fog e kérdésben teremteni. Míg a javaslat 1741. §-a a most említett kizárási (korlátozási) tilalmat kimondja a különös veszélyvel járó ipari vagy egyéb foglalkozásokra, addig nem terjeszti ki azt az építmény összeomlásából vagy egyes részeinek lehullásából (1738. §.), az állattartásból (1739. §.), a gyúlékony, robbanó vagy egyébként veszélyes anyag készletben tartásából (1740. §.), lakásból vagy más helyiségből tárgyaknak járt helyre kidobásából stb., illetve kifizésztett vagy felállított dolog leeséséből (1743. §.) eredő károokra. Jövendő magánjogunkban tehát a tárgyi felelősség nagyszámú tényálláscsoportjában előre le lehet mondatni a sértettet bekövetkező kárigényéről.²¹⁾

Az 1910/1920. M. E. r. 23. §-a szerint a *szolgálati szerződésnek* a rendelet 2—7., 9., 12. és 13. §-ainak rendelkezéseitől az alkalmazott hátrányára eltérő kikötései érvénytelenek. A bírói gyakorlat e jogszabályt úgy értelmezi, hogy az előzetes lemon-

¹⁹⁾ „... ha az özvegy az örökhagyóval szemben mondott le, özvegyi joga hatályba sem lép” *Kern Tivadar: Fodor M. magánjog V. k. 154.*

²⁰⁾ 52. sz. J. D.

²¹⁾ *Istvánffy László* nézete szerint a felelősség kizárása (korlátozása) nem más, mint a veszélyviselés áthárítása a kárt szenvedő félre (L. „A tárgyi felelősség kizárásáról” c. mélyen járó tanulmányát. *Polgári jog* 1936: 295.), ami kétségtelenül találó meglátás a veszélyviselés szempontjából, ámde szerintünk az ilyen kizárást (korlátozást) mint a jövőben keletkező kárkövetelést előre elégséges szerződést is felfoghatjuk. (MTKj. 1281. §.)

dás (elengedés) joghatállyal nem bír, az utólagos lemondásnak (elengedésnek) azonban nincs akadályja.²²⁾ E szabály bekerült az MTK. javaslatába is.²³⁾

Az *életbiztosítási szerződést*, ha időszakonkénti díjfizetéssel köttetett, a biztosított fél bármikor felmondhatja. E felmondás jogáról azonban előre lemondani nem lehet. (1927: X. t.-c. 10. §.)

Az *elévülési kifogásról* nem lehet előzetesen lemondani, csak az elévülés befejezése után.²⁴⁾

A *gazdaadós* a gazdarendeletekben részére biztosított kedvezményeikről előre le nem mondhat; az ily lemondás érvénytelen.²⁵⁾

Az előzetes joglemondás szabályai tehát meglehetősen tarka képet mutatnak s nem egy esetben azonos tényállás mellett hol megengedően, hol tiltóan intézkednek. Ennek felismerése meggyőző erővel támasztja alá Almási Antal állásfoglalását, aki a rendelkezésnek (tehát a joglemondásnak is) egységes és központi codexi szabályozását sürgeti a tárgyi tényállások-kellékei tekintetében is.^{25a)}

II.

(A véglegesség elve.)

A lemondás következtében a jog végleg megszűnik. „Ad iura renunciatia non datur regressus” — szölt a régi jogszabály. Ebben a vonatkozásban a joglemondás az ítélet jogerejével mutat erős analogiát: a joglemondás épügy, mint a jogerős ítélet, a felek jogviszonyát véglegesen rendezzi.²⁶⁾ Ez azonban nem zárja ki,

²²⁾ „... az 1910/1920. M. E. sz. rendelet nem tartalmaz korlátozó intézkedést abban a vonatkozásban, hogy az alkalmazott a szolgálati szerződés megszüntetésekor az őt illető jogokról szabadon rendelkezeshessék, azokról joghatállyal le ne mondhasson.” K. II. 4510/1933. J. H. 1934: 111.; K. II. 1470/1928: hangsúlyozza, hogy a szolgálat tartama alatti lemondás is hatálytalan, J. H. 1929: 536.

²³⁾ „A munkavállaló a munkabérének és személyiségének védelmét biztosító jogairól (1559—1567. §.) előre le nem mondhat, sem előzetesen oly megállapodást nem létesíthet, mely e jogokat az ő hátránya csorbitja.” (MTKj. 1568. §.)

²⁴⁾ A 310. sz. E. H. szerint a váltójogi elévülést jogügylet által előzetesen kizárni nem lehet. A befejezett elévülésről való lemondást azonban a váltótörvény nem zárja ki. MTKj. 1291. §.; Wallsmann i. m. 123. o.

²⁵⁾ 10.000/1935. M. E. sz. r. 34. §. ... „Ez a rendelkezés nem áll, ha a kedvezményt biztosító jogszabály a lemondást kifejezetten megengedi.”

^{25/a)} „A rendelkezés szabályozása a magyar magánjogi törvény javaslatában”. (Jogegyl. Érték. Új folyam 120. füzet 207. o.)

²⁶⁾ „A végleges nótartás kérdésében magánúton létrejött meg egyezésbe felvett az a megállapodás tehát, hogy a férj lemond a tartásdíj leszállítása s a feleség a tartásdíj felemelése ir. jogáról, *lényegében azonos ... a bírói megállapítás jogerősségével.*” K. III. 617/1934. J. H. 1934: 1134. A véglegesség, mint joghatályi következmény folyik abból is, hogy a rendelkező hatalom a gyakorlással véget ér. (Nizsaulovszky: Jogegyl. Érték. Új folyam 121. f. 253. o.)

hogy a joglemondás (elengedés) feltételhez²⁷⁾ vagy időhatárhoz²⁸⁾ kötött legyen.

A véglegesség elve azonban több irányban át van törve.

Az *ünnepélyes szegénységi fogadalmat tett szerzetes* az egyéni vagyonszerzés jogáról az őt befogadó szerzetrend javára lemondottnak tekintendő; ennek a lemondásnak a jogi hatálya azonban megszűnik a szerzetesrend eltörlésével vagy a pápai felmentéssel.²⁹⁾

²⁷⁾ A felfüggesztő feltétel kikötésének nincs akadálya, a felbontó feltétellel történő joglemondás azonban a véglegesség elvébe ütközik. A német irodalomban a kérdés vitás. A BGB. 925. §-a szerint u. i. az ingatlan tulajdonának átruházása sem feltételhez, sem időhöz nem köthető, amiből többen arra következtetnek, hogy az ingatlan tulajdonáról lemondás sem köthető feltételhez vagy időhatározáshoz. (Walsmann i. m. 263.) Mai jogunk és az MTKj. (540. §.) is ismeri a bontófeltétellel vagy véghatáridő tűzésével történő ingatlanátruházást, nálunk tehát a német jogirodalmi következtetés nem áll meg. Az ingatlan tulajdonos személyének határozottsága azonban oly nagy-jelentőségű fogalmi s közérdekű, hogy az ingatlan tulajdonjogáról felbontó feltételhez vagy végződési határidőhöz kötött lemondást a javaslatban hatálytalannak kellene kimondani. A birtok feltételes felhagyásának kérdése a német jogban ugyancsak kétséges. (Melléte *Dernburg: Das bürg. Recht* II. k. 21. §., elléte *Walsmann: i. m. 277.*) Az elengedő szerződés akár felfüggesztő, akár felbontó feltételhez köthető. Ugyanígy a német jogban. (*Das B. G. B. e. v. Reichsgerichtsräten stb.* I. k. 596. Erläss § 397.) A Ke. rendelet a követelések elengedetű hányada felelédésének, mint felbontó feltételnek kikötését megengedi. (1410/1926. M. E. r. 79. §.) Az örökségnek feltételes visszautasítása azonban a javaslat szerint semmis. (MTKj. 2063. §.)

²⁸⁾ A kezdő határidőhöz (dies a quo) kötött lemondásnak nincs akadálya, a végződési határidőhöz (dies ad quem) kötött lemondás azonban a véglegesség elvébe ütközik. Az elengedő szerződés úgy a dies quo, mint a dies ad quem esetén megáll; az utóbbi esetben azonban lényegében halasztásadással van dolgunk. (V. ö. a Polg. tvk. terv. Indokolását: „halasztás: elengedés quoad tempus“ III. 494.) — Ideiglenes, időhöz kötött lemondást látott a Kúria a következő esetekben is: „Nem jelenti az özvegyi jogról való végleges lemondást, ha az özvegy az alatt az idő alatt, míg férje szüleinek házában nyer ellátást vagy tartást, haszonélvezeti jogát nem kívánja érvényesíteni [K. I. 7212/1928. J. H. III. 535. K. I. 8106/1929. J. H. VI. 388.]; továbbá „a nő csak vagyoni viszonyai változatlanságának idejére mondott le a tartási igényről“ [K. III. 1339/1936. J. H. 1937. 9.]. Az MTKj. szerint az anya a gyermek vagyonának kezeléséről „ideiglenesen“ lemondhat“ (325. §.); az örökségnek időhöz kötött visszautasítása azonban semmis. (2063. §.)

²⁹⁾ *Notter* szerint a szerzetesi kötelek feltétlenül megszűnik a szerzet egyházi eltörlésével, már a pápai felmentéssel való megszűnés egyházi jogilag felette vitás, a szerzet kötelekéből való elbocsátás pedig csak az egyszerű fogadalmassal szemben hatályos, ünnepélyes fogadalom esetén teljesen ki van zárva. (*Szerzetesi professio* 320—327.) Kúriának a pápai felmentés joghatályát elfogadta: „a pápa ösztönse megengedte, hogy az ünnepélyes szerzetesi fogadalmat tett szerzetes törvényes módon szerzett összes vagyonával szabadon rendelkezessék“ (RP. I. 966/1916. Mj. Dttár X. 161.), de elismerte a rend kötelekéből való kizárás hatályát és ezzel a szerzőképesség visszanyerését is annak ellenére, hogy a kizárás azzal a korlátozással

A *jelzálogjogi törvény* 15. §-a szerint az ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodó hitelező javára letett összeget a letévő, ha a hitelező 32 év után sem jelentkezik, visszaveheti még akkor is, ha a visszavétel jogáról lemondott. (Ugyanígy MTKj. 742. §.)

Ha valamely dologi jognak megszüntetéséhez *telekkönyvi bejegyzés* is szükséges, a joglemondás hatálya harmadik jóhiszemű nem ingyen szerzőkkel szemben csak a törlésnek telekkönyvi bejegyzésével szűnik meg. (MTKj. 927., 932., 934. §§.) A bejegyzés elmaradásának esetén tehát a joglemondás véglegességének elve ez utóbbiakkal szemben nem érvényesül.

A *clausula rebus sic stantibus* szabálya joglemondás (elengedés) esetén is alkalmazható. A Kúria — a leszállítási jogról történt szerződéses lemondás ellenére — megengedte a kereset érdemleges elbírálását azzal az indokolással, hogy a felek a végleges nótartásdíj rendezésénél az általános gazdasági leromlás számba nem vették, ily esetben pedig a nő a szerződésben meg szabott tartásösszeg állandósítását nem kívánhatja.³⁰⁾

A *clausula rebus sic stantibus* elfogadja a lemondással kapcsolatban az 1934: XXIII. t.-c. is. A törvény 26. §-a szerint az ellátásról lemondó ügyvédi gyám- és nyugdíjintézeti tagnak lemondó nyilatkozata hatályát veszti, ha a nyilatkozattal kedvezményes helyzetbe jutott házastárs meghalt és ellátásra jogosult gyermekek nincsenek.³¹⁾

Ugyancsak e *clausulát* szándékszik törvénybe iktatni az MTKj. a hasznbőrösszeg elemi csapás okából történő elengedése esetén. A javaslat a hasznbérbeadónak bizonyos tényállás esetén felélesztési jogot biztosít.³²⁾

A lemondás véglegessége sajátos törést szenved az *öröklési jog* terén.

A kielégített és lemondott lemenő az öröklési kapcsolatból a neki juttatott értékekkel együtt kiesik, de a szülő a megmaradt vagyonát a kielégített leszármazójának juttathatja vagy ajándékozhatja, mely esetben a leszármazóval előzőleg kötött kielégítési s lemondási ügylettől elállottnak tekintendő. Ezzel a lemondó leszármazó ismét belép az öröklési kapcsolatba.³³⁾ A lemondás után történő juttatások hatályosságának azonban más a feltétele az örökgyó és más a lemondó örökös szempontjából.

történt, mikép a szerzetes a szegénységi fogadalmat „quantum fieri posset” tartsa meg. (K. P. I. 4449/1914. Mj. Dttár IX. 156.)

³⁰⁾ K. II. 617/1934. J. H. 1934: 1118. és u. o. idézetű III. 1787/1934.

³¹⁾ Az 1908: XL. t.-c. 20. §-a azonos esetben visszavonó nyilatkozatot kívánt. Indokollása szerint a lemondás érvényes visszavonásával a tag munkaképtelenség esetében öt megillető eltartáshoz való igényét „ismét visszanyeri”. V. ö. K. II. 2347/1934. J. H. 1935: 130.

³²⁾ „Ha a következő bérévekben az ingatlan az átlagosnál bővebb termést hoz, az elengedett bérlőkövetelés a többlet értéke erejéig feléled. (1540. §. 3. bek.)

³³⁾ K. I. 7422/1928. J. H. V. 195; 2244/1911. Gr. XIII. 280; M. D. V. 226. *Fabinyi i. m.* 614.

Az örökgyót a lemondási szerződés szabályként nem gátolja abban, hogy vagyona felett szabadon rendelkezék és vagyonából az öröklésről lemondó gyermekét is részesítse. E rendelkezési joga csak akkor van korlátozva, ha közte és többi gyermekei között öröklési szerződés létesült.³⁴⁾

A lemondó örökös viszont, aki csupán az örökgyó javára mondott le, nincs korlátozva a juttatás elfogadásában és csak akkor kerül a kiesők sorába, ha a lemondási szerződésben örökös-társa is résztvett vagy ha kedvezményezett örökös-társával a lemondás tárgyában külön megállapodást létesített.³⁵⁾

Az MTK. javaslata elejti a visszautasítás véglegességének elvét a többes öröklés successiv megnyílásainak eseteiben. Az örökséget visszautasító a később újra megnyílt örökséget elfogadhatja. A javaslat ezen intézkedését azzal indokolja, hogy az örökös „korábbi nyilatkozatát jóvátehesse, ha akkor kellően nem fontolta meg vagy azóta a viszonyok változtak”.³⁶⁾ E törvényzót tehát szintén a *clausula rebus sic stantibus* gondolata sugalmazta.

A véglegesség elvét töri át az a gyakorlat, mely csak a ki-elégített örökös lemondásához fűzi azt a következményt, hogy a lemondása hatálya kiterjed az örökgyó által a lemondás után szerzett vagyona is. A lemondott, de ki nem elégített örökös tehát — a *contrario* következtetés alapján — a lemondás után szerzett vagyonból örököl.³⁷⁾

A véglegesség elvével ellentétben áll a növekedéjog intézménye is. A lemondás joghatálya u. i. nem terjed ki arra a vagyona, amivel a lemondó hányada másoknak a lemondás után beállott kiesése következtében növekszik; ezt a vagyonszert tehát a lemondó örökölheti.³⁸⁾

A véglegességet meg lehet szüntetni a lemondás hatályát megszüntető szerződéssel.³⁹⁾

A véglegesség elve nem érvényesül a lemondás anyagi jogi hatálytalansága esetében; ilyenkor a lemondás tárgyát tévő igény újból „feléled”.⁴⁰⁾ Az elengedési szerződésre pedig állanak a kötelmi jog általános szabályai, ezért a hatálytalanság kifogásán

³⁴⁾ 807. sz. E. H. első bek.

³⁵⁾ 207. sz. E. H. és a 807. sz. E. H. második bek.

³⁶⁾ „A törvényes örökség visszautasítása nem zárja ki a visszautasító részére később újra megnyílt törvényes örökség elfogadását. Ha a végintézkedéssel kimevezett örökös ezt az örökséget visszautasítva törvényes örökössé lesz, a törvényes örökséget elfogadhatja.” (2064. §.) V. ö. Polg. tvk. j. Indokolás IV. k. 170—171.

³⁷⁾ 562. E. H.; P. I. 5830/1925. M. D. XX. 22. A MTKj. a „ki-elégítést” mint feltételt elejti (1775. §.)

³⁸⁾ K. I. 1963/1928. J. H. III. 268. K. I. 3371/1932. J. H. VIII. 25.; *Fabinyi* i. m. 44—45. MTKj. 1775. §.

³⁹⁾ MTKj. 1779. §. — A lemondás joghatályát megszüntető szerződést a felek nem örökjogi lemondás után is köthetnek (*contrarius consensus*).

⁴⁰⁾ K. II. 1339/1936. J. H. 1937. 9.

kívül a visszalépési jog is érvényesíthető a törvény által megengedett esetekben.⁴¹⁾

Az „ad iura renuntiata non datur regressus“ jogtétele tehát mai jogunkban nem érvényesül maradéktalanul.

ifj. dr. Nagy Dezső.

A védett ingatlanok teherhatárának helyesbítése a gyakorlatban.

A védett birtokok teherhatárának helyesbítése iránti kérelmek az elsőfokon eljáró helyi bizottságoknál úgyszólván az ország egész területén már elbírálást nyertek és a hozott határozatokból megállapítható, hogy a helyi bizottságok szakértelemmel és objektivitással oldották meg a könnyűnek egyáltalán nem mondható feladatukat.

Csupán néha fordult elő, hogy egyik-másik helyi bizottság a 10.000/1935. M. E. sz. rendelet 8—11. §-aiban, illetve 1800/1936. I. M. sz. rendeletben foglalt jogszabályokat nem a jogalkotó intencióinak megfelelően értelmezte és alkalmazta.

Különös érdeklődésre és egyben bírálatra tarthat számot az az elvétve mutatózó felfogás, mely a teherhatár módosítási rendelkezésnél elvként állítja fel azt, hogy a tartozások a gazdaság jövedelméből rendezhetők legyenek. Ezen elvnek megfelelően tehát „a teherhatár rendezésnek a védett ingatlanok forgalmi értékére tekintettel helye nem lehet“ — „a forgalmi értéknek csupán másodrendű szerepe van“.

A fenti felfogásból kiindulva halljuk azt is, hogy a kat. t. jövedelem 40-szeres szorzatában megszabott teherhatár felemelésének akkor van helye, ha ezen határon belül eső tartozások után teljesítendő évi védettségi szolgáltatások összege, a gazdaságos és a vele együtt dolgozó és egy kenyéren élő családtagok szerény keretű fenntartásához szükséges összeg együttvéve, oly mértékben van alatta a védett birtok rendes gazdálkodással elérhető tisztajövedelmének, hogy abból még legalább 20% -kal magasabb összegű teher után járó szolgáltatások is teljesíthetők.

Ezen felfogás merőben téves, alapja nyilván azon elgondolás, hogy a teherhatár felemelésének egyetlen célja, hogy a hitelezőnek, illetve adósnak mód nyujtassék, a védettségi szolgáltatások felemelésére, illetve leszállítására. Ha a törvényhozónak valóban kizárólag az lett volna a szándéka, hogy módot nyújtson a védettségi szolgáltatások felemelésére, akkor felesleges volt a 10.000/1935. M. E. sz. rendelet 8—11. §-aiban foglalt, valamint az 1800/1936. I. M. sz. rendeletben foglalt jogszabályok létesítése, mert a védettségi szolgáltatások felemelésének lehetőségére már az első — a 14.000/1933. M. E. számú —

⁴¹⁾ V. ö. a német jogirodalmat, mely elismeri, hogy a B. G. B. 325, 326, 327, 346 §§ eseteiben az elengedési szerződéstől is vissza lehet lépni. (*Das B. G. B. e. v. Reichsgerichtsräten* stb. I. 596. Erl. § 397.)